

An aerial photograph of a dense forest with a winding path. The forest is lush green, and the path is a lighter shade of green, curving through the trees. The text is overlaid on the top left of the image.

LESA CHECKLIST

**Voor een
Landschapsecologische
Gebiedsdiagnose**

COLOFON

Auteurs: Peter van der Molen, Gert Jan Baaijens, Henk Everts, Eric Brinckmann.
Versie: 16012022

© Intellectueel eigendom en copyrights berusten bij de auteurs.

INHOUDSOPGAVE

1. PROJECTSTAPPEN VAN EEN LESA	3
2. BEN JE EEN OPRACHTGEVER?	4
HET INTAKEGESPREK	4
DE REFLECTIE EN RAPPORTAGE	5
3. BEN JE EEN ECOLOOG?	6
STAP 1 – INTAKEGESPREK	6
STAP 2 – BASISINFORMATIE	7
STAP 3 – HYPOTHESEN	8
STAP 4 – TOETSING	8
STAP 5 – MAATREGELEN	9
STAP 6 –REFLECTIE EN RAPPORTAGE	9

1. PROJECTSTAPPEN VAN EEN LESA

STAP	OMSCHRIJVING
<p>1 – INTAKE</p> <p>DOEL: De vraag helder krijgen en helpen bepalen wat er nodig is: een LESA of LELI.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • OPDRACHTGEVER EN OPDRACHTNEMER <ul style="list-style-type: none"> ○ Afstemmen van informatiebehoefte en –voorziening: vraag, beschikbare middelen, tijd, inzet, mogelijkheden en risico's. Detailniveau, hoofdvragen en deelvragen, etc. ○ Zaken nu vermelden vermijdt risico's later in het project. ○ We zetten een vraag altijd in een landschapssystematische context om ecologische vragen te kunnen beantwoorden. ○ Meest geëigende detailniveau voor de situatie?
<p>2 – PROJECTPLAN</p> <p>DOEL: Projectmatige aanpak van de LESA/LELI.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • OPDRACHTGEVER EN OPDRACHTNEMER <ul style="list-style-type: none"> ○ Vastleggen van doel en verwachte resultaten van het project. ○ Maken van realistische afspraken, in goed overleg en met oog voor het projectdoel. ○ Bij afwijken van de afspraken: samen de consequenties in beeld brengen en daar afspraken over maken. Speelruimte en procedure moeten helder zijn. ○ Organisatiestructuur rondom het advies: heldere rollen, taken en verantwoordelijkheden. ○ Bij de keuze van instrumenten en diagnostische stappen: uitwerken detailniveau en zeggingskracht. Wat zijn consequenties en risico's van NIET uitvoeren van onderdelen.
<p>3 – UITVOERING</p> <p>DOEL: informatie verzamelen, toetsen hypothesen. Begrijpen sturende factoren</p>	<ul style="list-style-type: none"> • OPDRACHTNEMER <ul style="list-style-type: none"> ○ Uitvoeren van het gezamenlijke projectplan. ○ Periodieke afstemming over voortgang - mee- en tegenvallers. Bijstelling van het project. ○ Doorlopen van het afgesproken diagnostisch proces met gebruikmaking van het gekozen instrumentarium. ○ Oog houden voor nieuwe onverwachte aspecten en voor onzekerheden uit het projectplan. Hoe wordt daar mee omgegaan?
<p>4 – RAPPORTAGE</p> <p>DOEL: Verslag van bevindingen, suggesties voor de toekomst</p>	<ul style="list-style-type: none"> • OPDRACHTNEMER en OPDRACHTGEVER <ul style="list-style-type: none"> ○ Antwoord op de vragen uit de intake en het projectplan. ○ Overzicht van de ecologische sturende processen, oorzaken van problemen, mogelijke oplossingen. ○ Maatregelscenario's en afweging van ecologische en economische belangen. ○ Mate van zeggingskracht van de antwoorden – zijn er lacunes in kennis? ○ Presentatie en acceptatieprocedure eindrapport.

2. BEN JE EEN OPDRACHTGEVER?

Het Intakegesprek

Hier bepaald de opdrachtgever samen met de ecooloog wat de vraag en het doel van het onderzoek is. Dit resulteert in een gezamenlijk projectplan.

TEAM
1. Wie is wie? <ul style="list-style-type: none"> • Wie is opdrachtgever en opdrachtnemer?
2. Toegevoegde waarde projectteam <ul style="list-style-type: none"> • Verwachtingen over en weer? • Waarop moet team hun creativiteit richten? • Belangrijke uitgangspunten?

INHOUD
3. Werktitel <ul style="list-style-type: none"> • Werktitel van de analyse?
4. Aanleiding <ul style="list-style-type: none"> • Aanleiding voor analyse? • Waarom nu?
5. Kernvraag <ul style="list-style-type: none"> • Hoofdvraag? • Deelvragen? • Urgentie? • Prioriteiten? • Verwachtte resultaat?
6. Scope <ul style="list-style-type: none"> • Doelstelling en scope van de analyse? • Wat moet wel/niet worden gerealiseerd? • Onderzoeksgebied? • Waaraan levert dit een bijdrage? • Samenhang met strategie van opdrachtgever? • Bijdrage aan succes van opdrachtgever?
7. Projectresultaat <ul style="list-style-type: none"> • Oplossingsrichtingen? • Ideeën over analyseresultaat? • Oplossingsrichtingen en/of resultaten die niet mogen? • Krijgen we echt de beoogde benefits? • Zijn ook andere aanpakken overwogen?
8. Kwaliteit <ul style="list-style-type: none"> • Kwaliteitseisen?

ORGANISATIE
9. Risico's en/of kansen <ul style="list-style-type: none"> • Risico's en/of kansen? • Waarschijnlijkheid daarvan?
10. Afhankelijkheden <ul style="list-style-type: none"> • Wederzijdse afhankelijkheid van analyse met andere projecten?
11. Doelgroep en Stakeholders <ul style="list-style-type: none"> • Eigenaar van de resultaten? • Gebruikers van de resultaten?

<ul style="list-style-type: none"> • Stuurgroep of klankbordgroep? • Stakeholders en hun belangen en betrokkenheid?
12. Overleg <ul style="list-style-type: none"> • Wanneer, hoe vaak en hoe? • Wie nog meer? • Waar willen we het dan over hebben?
13. Publicatie <ul style="list-style-type: none"> • Communicatieplan: hoe, waar, wanneer, eisen en doelgroepen en budget? • Bijzondere problemen of achtergrondinformatie? • Welke partijen en hun invloed? • Juridische aspecten?
14. Planning <ul style="list-style-type: none"> • Wanneer en waarom gereed? • Haalbaarheid? • Wat is prioriteit voor opdrachtgever? • Afwijkingen in de planning en afspraken daarover? • Praktische afspraken / mogelijkheden / beperkingen.
15. Randvoorwaarden <ul style="list-style-type: none"> • Beschikbare financiële middelen? • Beschikbare hoeveelheid tijd? • Welk gebied(sdeel) – ruimtelijke inperking? • Toegankelijkheid?

RISICO'S
16. Afspraak diagnostische stappen? <ul style="list-style-type: none"> • Welke van de Stappen -I- tot en met -VII-?
17. Afspraak instrumenten? <ul style="list-style-type: none"> • Welke selectie uit de 21 instrumenten?
18. Welke risico's zijn er en gaan we aan of niet? <ul style="list-style-type: none"> • Risico achterwege laten van diagnostische stap of instrument? • Welke zeggingskracht heeft het resultaat?

De Reflectie en Rapportage

Reflectie en beoordeling. <ul style="list-style-type: none"> • Diagnose en maatregelen onder de loep <ul style="list-style-type: none"> ○ Kritische eigen beschouwing over methode en resultaten. ○ Aangeven van onzekerheden en aannamen. ○ Welke diagnostische stappen of instrumenten zijn overgeslagen of minder uitvoerig gedaan? ○ Gevolgen en voor welke onderdelen? ○ Second-opinion / kwaliteitsborging?
De verslaglegging <ul style="list-style-type: none"> • Rapportage <ul style="list-style-type: none"> ○ Samenvatting projectplan. ○ Werkhypothese, toetsing en resultaten. ○ Synthese: sturende processen in het gebied. ○ Relatie tussen sturende processen en geconstateerde problemen. ○ Mogelijke oplossingsrichtingen en scenario's.

3. BEN JE EEN ECOLOOG?

STAP 1 – Intakegesprek

TEAM
1. Wie is wie? <ul style="list-style-type: none"> • Wie is opdrachtgever en opdrachtnemer?
2. Toegevoegde waarde projectteam <ul style="list-style-type: none"> • Verwachtingen over en weer? • Waarop moet team hun creativiteit richten? • Belangrijke uitgangspunten?
INHOUD
3. Werktitel <ul style="list-style-type: none"> • Werktitel van de analyse?
4. Aanleiding <ul style="list-style-type: none"> • Aanleiding voor analyse? • Waarom nu?
5. Kernvraag <ul style="list-style-type: none"> • Hoofdvraag? • Deelvragen? • Urgentie? • Prioriteiten? • Verwachtte resultaat?
6. Scope <ul style="list-style-type: none"> • Doelstelling en scope van de analyse? • Wat moet wel/niet worden gerealiseerd? • Onderzoeksgebied? • Waaraan levert dit een bijdrage? • Samenhang met strategie van opdrachtgever? • Bijdrage aan succes van opdrachtgever?
7. Projectresultaat <ul style="list-style-type: none"> • Oplossingsrichtingen? • Ideeën over analyseresultaat? • Oplossingsrichtingen en/of resultaten die niet mogen? • Krijgen we echt de beoogde benefits? • Zijn ook andere aanpakken overwogen?
8. Kwaliteit <ul style="list-style-type: none"> • Kwaliteitseisen?
ORGANISATIE
9. Risico's en/of kansen <ul style="list-style-type: none"> • Risico's en/of kansen? • Waarschijnlijkheid daarvan?
10. Afhankelijkheden <ul style="list-style-type: none"> • Wederzijdse afhankelijkheid van analyse met andere projecten?
11. Doelgroep en Stakeholders <ul style="list-style-type: none"> • Eigenaar van de resultaten? • Gebruikers van de resultaten? • Stuurgroep of klankbordgroep? • Stakeholders en hun belangen en betrokkenheid?
12. Overleg

- Wanneer, hoe vaak en hoe?
- Wie nog meer?
- Waar willen we het dan over hebben?

13. Publicatie

- Communicatieplan: hoe, waar, wanneer, eisen en doelgroepen en budget?
- Bijzondere problemen of achtergrondinformatie?
- Welke partijen en hun invloed?
- Juridische aspecten?

14. Planning

- Wanneer en waarom gereed?
- Haalbaarheid?
- Wat is prioriteit voor opdrachtgever?
- Afwijkingen in de planning en afspraken daarover?
- Praktische afspraken / mogelijkheden / beperkingen.

15. Randvoorwaarden

- Beschikbare financiële middelen?
- Beschikbare hoeveelheid tijd?
- Welk gebied(sdeel) – ruimtelijke inperking?
- Toegankelijkheid?

RISICO'S**16. Afspraak diagnostische stappen?**

- Welke van de Stappen -I- tot en met -VII-?

17. Afspraak instrumenten?

- Welke selectie uit de 21 instrumenten?

18. Welke risico's zijn er en gaan we aan of niet?

- Risico achterwege laten van diagnostische stap of instrument?
- Welke zeggingskracht heeft het resultaat?

STAP 2 – Basisinformatie**Verzamelen van materiaal over totstandkoming van situatie****Wat kan worden opgehaald van de voorgeschiedenis?**

- Lezen van beschikbare rapportages.
- Korte veldverkenningen.
- Eerste globale verkenning door korte blik op zaken als:
  - Kwartair geologie, AHN, bodemkaart.
  - Rood-Blauwkaart en het oppervlakte-watersysteem.
  - Vegetatiekaart en verspreiding van indicatorplantensoorten.

Eerste beschrijving van het type problematiek en eerste werkhypothesen.

- Waar zijn eerste knelpunten zichtbaar?
- Waar lijken zaken intact – waar niet?
- Wat lijken de dominante patronen en processen?
- Hoe lijkt het gebied gevormd te zijn – welke invloeden zijn daarna gevolgd en wat is de huidige situatie?

Formuleren van theorie over probleem.

- **De waarnemingen leiden tot een voorlopige theorie ten behoeve van concrete hypothesevorming.**
  - Resultaten van eerste verkenningen en onderzoeksvraag komen bij elkaar.
  - Wat is geconstateerd over de situatie en conditie van het gebied?
  - Relevante aanwijzingen in het kader van de onderzoeksvragen?
  - Wordt relevantie/legitimiteit van onderzoeksvragen bevestigd – of lijken er andere zaken te spelen?
  - Kunnen problemen en oorzaken geprioriteerd?
- **Wat is de situatie waarin het probleem zich voordoet?**
  - Verdere verkenning van aspecten en locaties die relevant lijken bij de geconstateerde problematiek.
  - Wat zeggen bestaande rapportages en beheerplannen hierover?
  - Verder uitsluitel door veldwerk.

<ul style="list-style-type: none"> • Hoofd en bijzaken Een onderscheid en beschrijving van de hoofdproblemen en de geassocieerde problemen. <ul style="list-style-type: none"> ○ Antwoord op de vragen vorige stap: vermoedens worden geformaliseerd tot werktheorie: ○ Welke problemen en hun oorzaken lijken aanwezig in het gebied? ○ Kunnen we ze prioriteren qua belang of urgentie?
<ul style="list-style-type: none"> • Welke condities gaat vooraf aan het probleem? <ul style="list-style-type: none"> ○ Gaan er inleidende situaties aan het probleem vooraf? ○ Brengen ze het systeem in een toestand dat het gevoelig wordt voor bepaalde zaken?
<ul style="list-style-type: none"> • Welke condities vinden gelijktijdig plaats met het probleem? <ul style="list-style-type: none"> ○ Als een probleem optreedt: wat zijn dan de heersende omstandigheden? ○ Geven die aanleiding tot nevenproblemen?

STAP 3 – Hypothesen

<p>Concreet maken van vermoedens in toetsbare voorspellingen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • De voorlopige theorie wordt in concrete hypothesen omgezet. <ul style="list-style-type: none"> ○ Opsomming geconstateerde problemen, hun prioriteiten en mogelijke oorzaken. ○ Formuleren toetsbare hypothesen die de relatie tussen problemen en sturende factoren kunnen leggen of aanscherpen.
<ul style="list-style-type: none"> • Instrumenten om hypothesen te toetsen <ul style="list-style-type: none"> ○ Selectie van het gereedschap: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Geologie en bodem instrumenten. ▪ Water instrumenten. ▪ Flora en vegetatie instrumenten. ▪ Landgebruik. ▪ VER-thema's.
<ul style="list-style-type: none"> • Formulering van toetsbare voorspellingen. <ul style="list-style-type: none"> ○ Wat verwacht je het gekozen gereedschap: welk deelaspect is van belang en gaat een antwoord geven op de vraag?
<ul style="list-style-type: none"> • Welke omstandigheden hebben het probleem laten ontstaan en het gebied in deze toestand gebracht? <ul style="list-style-type: none"> ○ Welke omstandigheden hebben het gebied in deze toestand gebracht? ○ Zijn er specifieke aspecten die getoetst moeten worden?
<ul style="list-style-type: none"> • Welke omstandigheden houden het probleem in stand? <ul style="list-style-type: none"> ○ Welke omstandigheden zijn actief om het gebied in deze toestand te houden? ○ Zijn er specifieke aspecten die getoetst moeten worden?

STAP 4 – Toetsing

<p>Nagaan of voorspellingen juist zijn</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voorspellingsmodel: huidige en toekomstige gedrag. <ul style="list-style-type: none"> ○ Het formuleren van toekomstige ontwikkelingen: ○ Wat is de verwachte ontwikkeling van het probleem? ○ Hoe kunnen we dat zien in de bodem- / water- / flora- en vegetatiefactoren / landgebruik?
<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoering van toetsing. <ul style="list-style-type: none"> ○ Analyse van geologie, bodem en landschapsvormen. ○ Analyse/ modellering van gehele watersysteem, zowel qua patronen als processen. ○ Vegetatie-onderzoek en verspreiding indicatorplantensoorten. ○ Analyse historisch landgebruik, VER-thema's en beleid.
<ul style="list-style-type: none"> • Vergelijking van uitkomsten veldonderzoek met hypothesen en voorspellingen. <ul style="list-style-type: none"> ○ Resultaten van alle aspecten en integratie. ○ Conclusies toetsing hypothesen. ○ Synthese: werking en sturende processen van gebied. ○ Relatie tussen sturende processen en geconstateerde problemen.

STAP 5 – Maatregelen

Welke maatregelen?

- **Welke maatregelen zijn nodig en passen het beste bij gebied?**
  - Terugblik op onderzoeksvraag – hebben we het goede onderzocht?
  - Geconstateerde oorzaken en problemen: hun belang en prioriteit?
  - Zijn maatregelen noodzakelijk?
  - Wat moeten die maatregelen doen, hun onderlinge belang en prioriteit?
- **Welke factoren zijn voor verandering vatbaar en zijn aanknopingspunten voor maatregelen?**
  - Waaraan kan gewerkt worden om problemen op te lossen?
  - Welke zijn “laaghangend fruit” / “regret” en “no regret” maatregelen?
  - Wat is “span of control” over problemen en oplossingsrichtingen?
  - Binnen gebied of gebiedsoverstijgend?
- **Het behandelingsdoel en nagestreefde effecten in maatregelscenario’s.**
  - Afweging: welke geschikte oplossingen voor welke problemen?
  - Afweging: welke verwachte natuurwinst versus welke investering van tijd, geld, mensen en middelen.
  - Scenario’s binnen gebied of gebiedsoverstijgend?
  - (Koppel)kansen en maatregelen.
  - Urgentie, uitvoeringskosten, prioritering, risico’s.
  - Kosten van monitoring, vervolgonderzoek en vervolgbeheer.

STAP 6 – Reflectie en Rapportage

Reflectie en beoordeling.

- **Diagnose en maatregelen onder de loep**
  - Kritische eigen beschouwing over methode en resultaten.
  - Aangeven van onzekerheden en aannamen.
  - Welke diagnostische stappen of instrumenten zijn overgeslagen of minder uitvoerig gedaan?
  - Gevolgen en voor welke onderdelen?
  - Second-opinion / kwaliteitsborging?

De verslaglegging

- **Rapportage**
  - Samenvatting projectplan.
  - Werkhypothese, toetsing en resultaten.
  - Synthese: sturende processen in het gebied.
  - Relatie tussen sturende processen en geconstateerde problemen.
  - Mogelijke oplossingsrichtingen en scenario’s.